

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 331.101

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2023.1.20>**Чурсінова Оксана Юріївна**

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії

Національного університету «Львівська політехніка»

вул. Степана Бандери, 12, Львів, Україна

orcid.org/0000-0002-8197-8638

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ «ТЕХНОЛОГІЯ: УНІВЕРСАЛІЗАЦІЯ ТА УНІФІКАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ» І. А. МУРАТОВОЇ

Сучасні технології проникають в усі сфери життя людей, стають все більш поширеними видами діяльності, істотно впливають на культуру, економіку, політику, спосіб життя і соціальні відносини. Зростання сфери застосування інтернету, штучного інтелекту, блокчейну й інших сучасних технологій прискорює і полегшує виробничі процеси, зменшує витрати, розширює можливості пізнання явищ і процесів, забезпечує доступ до інформації та послуг. Водночас існує ризик поглиблення соціальної нерівності: люди, які не мають доступу до цих технологій, відставатимуть від інших в інтелектуальному розвитку, не зможуть скористатися новими можливостями. Також усе більш небезпечною стає тенденція формування залежності окремих людей, спільнот, цілих галузей діяльності від технічних приладів і мереж. Питанням взаємозв'язку технологій і різних напрямів життя людини та суспільства присвячено ряд вітчизняних і зарубіжних праць [1–4]. Істотним внеском у дослідження даної проблематики є монографія І.А. Муратової «Технологія: універсалізація та уніфікація соціального буття», присвячена особливостям технологізації соціальної реальності в історичному аспекті і на сучасному етапі. В роботі накреслено шляхи зменшення ризиків та забезпечення доступу до технологій для всіх людей. Під універсалізацією авторка розуміє створення загальноновизнаних стандартів, застосованих в усіх галузях діяльності, а під уніфікацією – зведення різноманітних процесів, виробів, послуг до спільних стандартів.

Монографія складається з трьох розділів.

В першому розділі «Становлення поняття «технологія»: семантична діячронія і синхронія» підкреслюється важливість розуміння в українському суспільстві історії розвитку поняття «технологія». Авторка розкриває етимологію та значення цього поняття, просліджує його функціонування в науці і культурі з давніх часів до сьогодення. З позицій діячронії висвітлюються семантичні зміни поняття технології протягом історії його застосування, а в синхронічному аспекті розглядається зв'язок даного терміну з розвитком науки, техніки, культури і суспільства загалом. Авторка прагнула комплексно осмислити процес становлення поняття «технологія» особливо в контексті технічно-природничого знання.

В підрозділі «Техне і технологія: понятійна генеалогія» здійснено глибокий аналіз філософських, культурних, соціальних та технічних вимірів розвитку технологічної діяльності суспільства. Просліджується зв'язок понять «техне» і «технологія», розглядається вплив культурних та соціальних факторів на розвиток техніки і технології. Вдало підібрані приклади дозволяють читачеві отримати адекватне розуміння еволюції технології в різні історичні епохи. Авторка доводить, що поняття «техне» і «технологія» використовувались ще в давніх цивілізаціях стосовно різних видів ремесла та виробництва. На думку І.А. Муратової, «генералізація техне до

техніки, а далі до технології через соціально-історичне опосередкування забезпечила граничне узагальнення як відповідного поняття, так і зв'язку, який воно у собі містить» [1, с. 33].

У підрозділі монографії «Поняття «технологія» у технічно-природничому теоретичному знанні» особливу увагу приділено зв'язку технології з іншими науковими дисциплінами, такими як фізика, хімія, інженерія, а також ролі технології в сучасному світі, в житті людини і суспільства. Констатується, що «техніка має антропологічну цінність», що «людина, завдяки своїй техніці, звільнилася від необхідності пристосовувати свій організм до природних умов» і що «навколишні природні умови вона приладує до власних потреб, оточуючи себе мікрокосмосом культури» [1, с. 49].

Авторка підкреслює закономірність як негативного, так і захопливого ставлення до технології та наслідків її впровадження у багато ділянок суспільства, й акцентує необхідність подальших філософських досліджень технології, зокрема «з'ясування суперечностей технологічного і соціального прогресу, шляхів відповідального і гуманістичного інноваційного розвитку» [1, с. 51].

У підрозділі монографії «Генетичний зв'язок понять «природа» – «техніка» – «технологія» наголошено на екологічному аспекті даного питання, докладно розглядається зв'язок між природою, технікою та технологією, накреслюються можливі напрями технологічного розвитку людства у майбутньому.

У підрозділі «Діалектика виникнення і зникнення у філософському осмисленні технології» авторка використовує діалектичний метод, принципи розвитку і загального взаємозв'язку, що дозволяє осмислювати процеси виникнення і зникнення технології як інструменту формування сучасної культури та цивілізації. Наводяться вагомі аргументи на користь положення щодо зв'язку технології із суспільством, оскільки вона не є відокремленим від соціуму феноменом, а результатом взаємодії між людьми. Застосування діалектики в цьому аспекті пояснюється необхідністю «розуміти зміни так, щоб узяти їх під контроль, управляти ними, скеровувати їхній бурхливий потік у річище розвитку» [1, с. 108]. Лише на гранично загальному теоретично-філософському рівні на підставі діалектичного методу, як підкреслюється у монографії, можна досягнути адекватного системного осягнення еволюції технології, її виникнення, розгортання, вичерпання і згасання.

Другий розділ монографії під назвою «Технологія в соціально-історичній наступності» містить значний пізнавальний матеріал, багато інсайтів, цікавих для дослідників впливу технологій на суспільство. Авторка детально аналізує соціально-історичну роль технології від початку історії людства до сучасного стану. В цьому розділі розглядаються ключові аспекти розвитку технологій, зокрема зв'язок між технологією та економікою, технологічні перевороти та їх вплив на суспільство, а також соціальні та культурні наслідки технологічного розвитку. Наголос робиться на тому, що технологія не тільки впливає на суспільство, але є продуктом культурного та соціального поступу.

У підрозділі «Концентрування соціальних взаємодій у сучасних технологіях» авторка зосереджує увагу на тому, як сучасні технології змінюють суспільні відносини та взаємодію між людьми. Аналізуються різні аспекти впливу технологій на такі види соціальної взаємодії, як комунікація, співпраця, конфлікт, соціальні мережі, месенджери тощо. Зокрема розглядаються питання ефективності використання технологій у соціальних взаємодіях та їх впливу на якість міжособистісних відносин. Наголошується, що використання технологій у соціальних взаємодіях може бути ефективним інструментом зміцнення взаєморозуміння та співпраці, однак може викликати і зниження якості спілкування та створювати віртуальні бар'єри між людьми. «Отже, зростання і ускладнення сфери інформаційних комунальних послуг, – зазначено в монографії, – виявить і викликані їхньою економічною підтримкою зміни у бізнесі та суспільстві. І темпи цього процесу будуть тільки зростати» [1, с. 158].

У підрозділі «Логіка технологізації у зростанні суспільності» аргументовано доводиться, що технології стають драйвером соціальних змін, оскільки вони дозволяють розвивати нові форми спілкування, сприяють швидкому поширенню інформації, створюють нові можливості

для розвитку бізнесу та інновацій. «Технологізація означає, – вважає авторка, – процесуальну, розгалужену єдність і централізованість техніко-соціальних компонентів, універсальність і суспільний масштаб функціонування. Цілісність дає змогу концентрувати та узагальнювати зв'язки технологічної конфігурації та організації. ... Тобто в технології людина отримує спосіб досягнення вищої ... продуктивності. В технологізації соціальних зв'язків і взаємодій, суспільного обміну діяльністю та комунікацій простежується інтеграція філософських, освітніх, науково-пізнавальних, технічно-виробничих, економічних, політичних і соціокультурних елементів [1, с. 178].

У третьому розділі «Універсальність як принцип сучасної технологічної і соціальної стратегії» висвітлюється питання про взаємодію між технологією та соціальними аспектами нашого життя. Авторка розглядає концепцію універсальності технології як основного принципу сучасної соціальної стратегії, аргументовано демонструє, що універсальність дозволяє забезпечувати зручний доступ до інформації та ресурсів, а також є важливим елементом політехнізму. Окрім того, в монографії пропонується новий підхід до розуміння взаємодії культури та технології в потоці даних, звертається увага на те, як технології впливають на розвиток культури, як культурні традиції впливають на розробку нових технологій і як ці технології можуть допомогти зберегти та популяризувати культурну спадщину.

Важливою темою монографії є соціально-економічна реальність цифрових технологічних платформ. Розкривається роль технологій у формуванні нових економічних моделей, визначаються можливості технологій для соціального розвитку, виділяються різні платформи, в яких використовуються цифрові технології, що реалізуються на ринку праці, у бізнесі та інших ділянках економіки.

У підрозділі «Сучасні технології та людський розвиток» розглядається питання про те, як технології впливають на розвиток людини, як цей вплив можна покращити і забезпечити доступ до освіти та інших ресурсів, що допомагатимуть людям ефективно розвиватися. Авторка стверджує, що технології можуть постати інструментом розвитку людського потенціалу та підвищення соціальної взаємодії, пропонує використовувати різні проекти та ініціативи, які сприяють застосуванню технологій для забезпечення соціального поступу та поширення громадських ініціатив. «Універсальність людської здібності існує як змінюваність, варіативність, дивергентність, пластичність, що розгортається від буття через ніщо до можливого, іншого існування» [1, с. 330], – зазначається в монографії.

Монографія є зрілою та ґрунтовною роботою. В ній системно досліджується чимало аспектів взаємодії технологій та соціальних процесів. Авторка аргументовано доводить важливість розвитку універсальних технологій, які дозволяють використовувати їх для покращення людського життя та соціальних відносин, а також відзначає небезпеки і ризики їх неконтрольного поширення.

Текст монографії має чітку і деталізовану структуру, використано значний обсяг сучасної наукової літератури з даної теми. Монографія корисна не тільки для наукових співробітників, які цікавляться проблемами філософії техніки, але і для студентів та аспірантів в процесі засвоєння ними курсів «Філософія науки і техніки», «Українська філософія техніки» та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Муратова І. А. Технологія: універсалізація та уніфікація соціального буття. Монографія. Київ: «Міленіум», 2019. 352 с.
2. Chursinova Oksana, Povtoreva Svitlana, Zhorniak Nataliia. The use of structural methodology in postmodern concepts of technology. *Filosofija. Sociologija*. 2021. Т. 32, № 3. Р. 203–211.
3. Petrushenko Viktor, Chursinova Oksana. Philosophical and anthropological dimension of technoscience. *Filosofija. Sociologija*. 2019. Т. 30, № 3. Р. 199–205.
4. Чурсінова О.Ю. Техніка й технічний прогрес у концепціях сучасних українських філософів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. № 6. С. 159–162.